

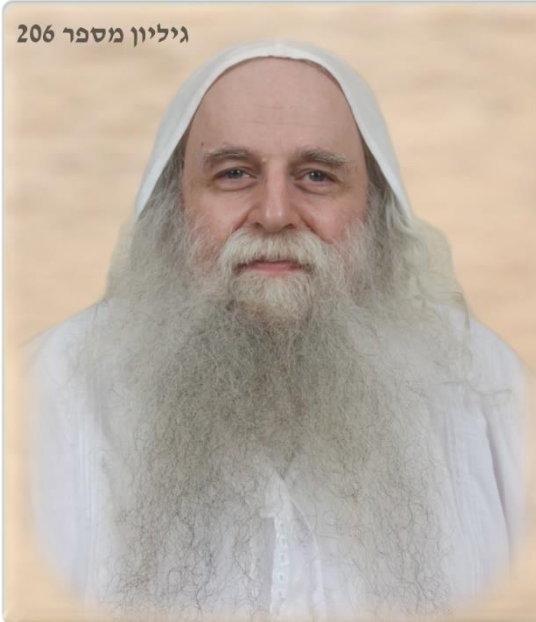

ותן חלקנו בתורתך

מאת כ"ק האדמו"ר מרחלין שליט"א

שיחת התעמקות על פי דרך עץ החיים
פרשת שלח לך תשפ"ד

קבלת קהל בתיאום מראש בטל' 02-6520002

www.rachlin.org.il

בהוצאת: אוריאל יעוץ ופותרונות בע"מ

יפה רום 40 ירושלים ת"ן

לקבלת הגיליון למייל: rachlin@rachlin.org.il

© כל הזכויות שמורות לכ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

סרקו להורדה

הערה: מאמר זה הנו תמלול של שיעור בפרשת השבוע שהעביר כ"ק האדמו"ר שליט"א.
לא הוכנסו שינויים על מנת לשמר את הסגנון המקורי.

פרשת שלח לך תשפ"ד – שרשי הנפילות

זה כמו בענין שיש מורכבות לתפקיד "עבד נאמן" ו"רועה נאמן" – ולפעמים נראה שהם הולכים ביחד טוב מאד, שני התפקידים, הם משמשים ביחד מצוין, אבל לפעמים יכולה להיות סתירה בין ה"עבד נאמן", שהוא עושה מה שה' רוצה, לבין ה"רועה נאמן", שהוא צריך לדאוג לעם ישראל לא להעניש – אז גם שם יכול להכנס היצר הכללי לשחך.

וזה גם כמו מה שראינו כשמרים דיברה על משה: מרים היתה נביאה, אהרן היה נביא – אבל משה הוא גדול הנביאים. והיא חשבה שיש לה השגה והיא יכולה להעביר ביקורת על משה – והיצר נכנס גם שם. זאת אומרת, יש כמה נביאים, ובכל זאת כל נביא בדרגה אחרת, ועדיין "גם אתנו דיבר ה'", כביכול, "אז יש לנו מה להגיד".

זה חשוב מאד, כי כל ההבנה העמוקה של הדברים האלה יכולה לעזור לעם ישראל בכל הדורות עד התיקון השלם בגאולה השלמה, כי אלה אותם הדברים שחוזרים על עצמם פחות או יותר – יותר גילוי פנים, פחות גילוי פנים, יותר הסתר פנים, אבל זה מה שקורה.

אנחנו בפרשה לקראת הכניסה לארץ ישראל צריכים לעבור מהנהגה ניסית גלויה במדבר להנהגה יותר בטבע, כי צריך לקיים בארץ ישראל את המצוות התלויות בארץ, צריך לרשת את ארץ ישראל, ויש שמה את שבעת העממים. לא רק זה – משה רבינו עתיד לא להכנס לארץ ויהושע עתיד להיות המנהיג, והמן יפסק, אז כבר לא יהיה לחם מהשמים, יצטרכו לעבוד "בזעת אפיק". אז תמיד בזמנים של אי ודאות, של שינויים, גם האדם הפרטי גם כלל עם ישראל ובכלל האנושות נכנסים לחרדה.

בכלל החיים הם מצב של חרדה, כי אף אחד לא יודע מה יהיה עוד רגע. אבל בזכות זה שה' מנהיג את העולם כמנהגו – כביכול הרבה דברים חוזרים על עצמם, כל בוקר השמש זורחת והכל בסדר, אז עולם כמנהגו נוהג, זה נראה שיש טבע – אז אנשים מתנחמים בזה, מתכננים את החיים שלהם, מתכננים את החיים של האומה, כי הם סומכים על

ערב טוב! שבוע טוב! מה שלומכם? אנחנו כאן ב'ותן חלקנו בתורתך', פרשת שלח לך תשפ"ד. בשם ה' נעשה ונצליח.

כן. אנחנו נדבר קצת על חינוך ועל טיפול: אם יש ילד רגיל שמפריע בכיתה – מחנכים אותו, אומרים לו 'זה אסור, זה מותר', 'עד כאן', לפעמים נותנים לו איזה עונש, תלוי בגישה. זה נקרא חינוך. אבל אם יש ילד שהוא יותר בעייתי – הוא צריך טיפול, לא מספיק חינוך.

בטיפול בודקים, מנסים לבדוק, את השרשים העמוקים של הבעיות שגורמות לילד למשל להתפרץ, למה הוא מתפרץ. אז למשל מגלים שהוא מקנא, שיש לו קשיים בלימודים אז לא הולך לו כמו לחברים, אז הוא מקנא ואז הוא מתפרץ – דוגמא.

אז באותה הגישה, להבדיל, אנחנו רוצים לנתח את הפרשה הזו, שהיא חשובה מאד. אנחנו רוצים לנתח את היחסים ואת התקלות ביחסים בין ה' יתברך, ישתבח שמו לעד, לבין הרועה הנאמן והעבד הנאמן משה רבינו לבין שאר ההנהגה של עם ישראל, שזה גם אהרן ומרים והזקנים והנשיאים, לבין עם ישראל ולבין הערב רב.

מפני שעם ישראל לא היה בקי וותיק בכל היחסים האלה – כל הזמן נוצרו חיכוכים, חילוקי דעות, חילוקי אינטרסים, והדבר גרם לזה שעם ישראל עשה הפך רצונו של ה' יתברך, ונענשנו בהתאם.

אז קודם כל, על פי 'דרך עץ החיים' ועל פי תורתנו הקדושה יש יצר הרע פרטי ויש יצר הרע כללי. כשאדם נכשל ביצר הרע הפרטי, אם היצר הרע הכללי חושב שהוא יכול להיות גם 'שליח טוב' לפגוע בכלל עם ישראל, הוא לוקח אותו ורוכב עליו ומשתמש בו. לדוגמא, קרח, שהיתה לו קנאה והיה תאב בצע וכן הלאה ותאב שלטון, אז היצר השתמש בו כדי לעשות את מחלוקת קרח.

וכאן אנחנו רואים שהיצר הרע הכללי משתמש במרגלים כדי לעשות את חטא המרגלים להוציא דיבה רעה על הארץ, דבר שנענשנו עליו ארבעים שנה במדבר, שזה לא דבר פשוט בכלל.

זה שהכל ימשיך להיות אותו דבר, למרות שזה רק לכאורה, זו רק הנהגה אחת של ה' יתברך.

בלשון הקבלה זו הנהגה של ז"א ונוקי, יזעיר אנפין וינוקבין, הנוקי שלו – וא"ו של שם הוי"ה וה"א של שם הוי"ה. אבל יש עוד הנהגה, של י"ה. ובתוך הנהגה של י"ה יש גם קוצו של יו"ד, שזה 'עתיקי', 'ארידי', 'אבאי ו'אמאי'. מי שלא מבין את המושגים שיקרא את הספר שלנו 'רומח פינחס'. אפשר להוריד אותו חיים מהאתר. יש שם את כל המושגים הבסיסיים של הקבלה, וזה חשוב מאד.

בכל אופן, זו הנהגה הניסית, הנהגה מעל הטבע, הנהגה של הרחמים. גם בבית דין של מעלה כשיש איזה שהוא קטרוג מדת הדין דורשת את הדין, אבל יש גם את מדת הרחמים – אז ה' יתברך מנסה להמתיק את מדת הדין, להשתיק את מדת הדין, לפעמים הוא בעצמו, לפעמים הוא נעזר בפמליא של מעלה, שכוללת את נשמות הצדיקים ומלאכים. ולפעמים זה לא עוזר, ואז צריך גם לשתף צדיקים שבדור, שחיים. ולפעמים גם זה לא עוזר, אולי יש הסתר פנים גדול מאד – אז מנסים למצוא איזו זכות, אפילו אצל האנשים הפשוטים, אפילו איזו אַמרה תמימה של איזה יהודי, כדי לבטל את הגזירה. יש הרבה סיפורים על זה, סיפורי חסידים, סיפורי צדיקים. זו תורה שלמה. אז כאן בפרשה מתחילה התעוררות מלמטה של עם ישראל שרוצים לשלוח מרגלים. האם ההתעוררות הזאת היא נכונה או לא? מאיפה היא נובעת? אם ה' יתברך, כל מה שהוא הבטיח הוא קיים, הוציא אותנו מארץ מצרים, נתן את המכות למצרים והוליד אותנו עד עכשיו – למה שלא נאמין בו שהוא נותן לנו ארץ זבת חלב ודבש ושהוא יבוא אתנו ושנאנחנו נצליח ונכבוש את הארץ? ומה זה משנה מה יש שם?

אבל יש כאן חרדה. יש כאן, לפי עניות דעתי, חרדה פרטית וכללית של העם – 'מה יהיה? איך אנחנו נתמודד? אנחנו רוצים לשלוח מרגלים'. זה נשמע לא טוב. יש בזה נקודה נכונה, שאם אנחנו צריכים להתחיל לנהוג בטבע, כמו לחרוש ולזרוע ולכבוש ולהלחם, אז אנחנו צריכים לעשות תחבולות כמו במלחמה, לא לחיות רק בנס אלא בהשתדלות גשמית יותר.

וככה זה היה נשמע כשהם באו למשה רבינו. ומשה רבינו רועה נאמן רואה את הצאן בחרדה, בדאגה, עם קושיות, 'מאיפה ניכנס לארץ? איך נכבוש? מה יהיה שם? וכן הלאה. הוא חוכך בדעתו ואומר 'טוב, אני אשאל את ה' יתברך'.

ברוך ה' אלקי ישראל, היה משה רבינו, שהיתה לו גישה ישירה לה' יתברך. מתי שהוא היה צריך ה' יתברך תמיד ענה לו. זה לא המצב של שאר הנביאים. שאר הנביאים יכולים לבקש מה' יתברך וה' יתברך לא עונה להם, ועונה להם בחידות ובמשלים. לפעמים הם יכולים לטעות במה שהם רואים או במה שהם שומעים, כמו שהיה אצל יונה הנביא. אצל משה רבינו אין טעויות.

ולמה הוא היחיד שהגיע לדרגה הזו? כי הוא הוריד את התורה, תורת אמת. אם כל אחד יהיה בדרגה של משה רבינו, כל אחד יוריד לו איזו תורה כביכול – ואז כבר תהיה בעיה. יש רק משה רבינו אחד.

אז הוא פונה לה' יתברך. ה' יתברך, שאין לנו בו תפיסה והשגה כלל, עונה בעצם: 'לפי דעתי, לא צריך' – זה במלים שלי, כן? – 'לפי דעתי, לא צריך לשלוח מרגלים. אני הבטחתי לכם שאתם תירשו את הארץ ושהארץ מצוינת. למה אתם רוצים מרגלים? למה אתם דואגים? במדבר אני מוליך אתכם, אז אני לא אוליך אתכם גם בתוך הארץ?!!' מה קרה? בסדר, יורדים קצת בהנהגה של הטבע – אבל מה, אין יותר השגחה של ה' יתברך? הנה, אנחנו אלפיים שנה בהסתר פנים ויש השגחה של ה' יתברך, פרטית וכללית, אז מה קרה?! 'אבל אם אתה רוצה, משה, תשלח, "שְׁלַח לְךָ"'. "

אז כבר יש סדק פה. אמנם הסדק התחיל מלמטה והגיע למשה, ממשה לה' יתברך – אבל עכשיו ה' יתברך אומר לו: "שלח לך", 'אני לא אומר לך לשלוח. אתה רוצה, תשלח'. משה רבינו מחליט לשלוח, לוקח את הכי טובים, לכאורה, ראשי בני ישראל – אבל הם היו נגועים.

הם, לפי חכמינו, לא רצו להכנס לארץ ישראל. היתה להם אגינדה להשאיר במדבר בגילוי פנים עם משה רבינו ועם ה' יתברך בראש, הם לא רצו לרדת לעולם הטבע. הם לא רצו לאבד את המשרה שלהם, ככה אומרים חכמים, כי הם ידעו שכשהם יכנסו לארץ יחליפו אותם. אז היו להם נגיעות לשם שמים כביכול, רוחניות – אבל גם של שררה, כבוד, היום היו קוראים לזה 'שיקולים פוליטיים', משהו כזה. אז כאן כבר הסדק רציני.

משה רבינו מרגיש שיש בעיה, ולכן הוא מוסיף את היו"ד ליהושע כדי להגן עליו, ומברך אותו. וכלב מרגיש שיש בעיה, ולכן הוא הולך להשתטח על קברי אבות בתברון. כבר מרגישים שהולך להיות פה נסיון, נסיון-נפילה, קשה ומזעזע. ואכן זה מה שקרה.

חכמים אומרים, אז מה אם באו המרגלים והוציאו דבת הארץ רעה? עם ישראל לא היה צריך לשמוע להם. עם ישראל נגררו ושמעו להם במקום לשמוע לכלב וליהושע ובמקום להאמין בה' יתברך, והתחילו כבר להגיז 'נחזור למצרים', להתלונן ולבכות בכית חיים, בכיה לדורות. מזעזע.

זאת אומרת שלא היה להם בטחון ולא היה להם אמון שלם בה' יתברך ובמשה רבינו, "וַיִּאֲמְנוּ בְּה' וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ" – לא זה, ולא זה. וזה גורם לקטרוג קשה מאד, למדת הדין. וה' יתברך מעניש את עם ישראל ארבעים שנה במדבר, וכל אלה שדיברו וקיבלו את הלשון הרע הזו, את הדיבה על הארץ, כולם צריכים למות במדבר. וכך היה. וזה כשה' יתברך רצה להכניס אותם תוך שלשה ימים לארץ, בשביל זה נתן להם ללכת וללכת, והם עוד התלוננו על זה.

אז כשמדברים על זה שצריך אחדות ושהאחדות שומרת על עם ישראל – זו לא איזו מלה ככה מופשטת, איזה ערך יפה, 'אנחנו כן אחים', 'אנחנו לא אחים'. לא. אנחנו אחים – נרצה או לא. אבל אם אין אחדות וכל אחד עם האגינדה שלו, גם באופן קיצוני והפכי – זה גורם לפתח לסטרא אחרא הכללית להכנס, לקטרג, לפגוע. ה' ירחם.

אם יש אחדות, אפילו אם לא עובדים את ה' כראוי, זה שומר על עם ישראל שלא יהיה קטרוג, בגלל האחדות הזו – כי האחדות הזו למטה גורמת גם לאחדות למעלה. אלה

דברים עמוקים על פי הקבלה, ככה שמי שלא מבין שיקבל את זה כפשוטו.

הדבר הזה עמוק-עמוק, וצריך להסתכל בו ולחיות על פיו. יש הרבה מאד שאלות בנושא הזה, אם נתחיל להתעמק ולהתעמק – הרבה שאלות על כל אחד מהגורמים שמה שפעל בפילה הזו.

נושא נוסף, בענין המפגש של המרגלים עם בני הענקים, זה שכתוב שנהיינו כחגבים, המרגלים לעומת הענקים האלה הרגישו כחגבים, "וַיְהִי בְעֵינֵינוּ כַּחַגְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם". באמת הם הסתכלו ולא הבינו מה זה, נמלים הולכות בכרם? ככה הם נראו, קטנים-קטנים, עשו להם 'פוי' והם נפלו, התעלפו, היו צריכים לעורר אותם. ככה מובא.

הדבר הזה גם כן חשוב: איך שבן אדם מסתכל על עצמו – ככה מסתכלים עליו. באים ליעוץ הרוחני במשך השנים הרבה אנשים. ולא פעם בא מישהו ואומר שלא הולך לו והמזל שלו לא טוב וכל מה שהוא עושה לא מצליח, ממש ממורמר ומרחם על עצמו, ולא מבין. אז אני אומר לו: 'איך שאתה מקרין, ככה מסתכלים עליך. אם תלך זקוף ושמה, בטוח בה' ועושה רושם טוב וחיובי שאתה בן אדם מוצלח – יתיחסו אליך כאל בן אדם מוצלח. אם תלך ותראה את עצמך מסכן ואומלל ולא מצליח ושום דבר לא הולך – ככה יתיחסו אליך'. זה "ונהי בעינינו כחגבים", "בעינינו" ו"היינו בעיניהם" – בגלל שהיינו בעינינו היינו גם בעיניהם, זה הדדי. חשוב מאד. חשוב מאד.

אז דיברנו כאן על החרדה הפרטית, על החרדה הכללית של העם מפני הלא נודע. עכשיו אנחנו מדברים על הרושם. אלה מרכיבים של 'חוסן לאומי', קוראים לזה היום. הרושם שהאומה עושה, הרושם שהאדם עושה, הרושם שהחכמים עושים, הפרהסיא – זה יכול להביא קידוש ה', או זה יכול להביא חלילה ההפך. ככל שהאדם גדול יותר, צריך להזהר יותר איך הוא מתנהג, האם יתחבב שם שמים על ידו, או ההפך?

אחאב מלך ישראל, שהיה רשע, ונפצע אנושות במלחמה – העמיד את עצמו כאילו לא קרה כלום, כדי לא להבעית את ישראל. זכות היתה לו. הוא היה חזק. הוא הבין שאם הוא יתמוטט עם ישראל יהיה חלש ואז הוא יפסיד במלחמה.

אלה דברים חשובים לכל מנהל, לכל בן אדם שיש לו סמכות, איך הוא מראה את עצמו? – אפילו לכל מורה בכתה, לכל אדם שיש לו איזו נקודה, רבי נחמן הקדוש אומר, 'נקודת מלכות' כל שהיא. איך הוא משתמש בה. הוא מדבר על איך להשתמש לשם שמים בנקודת המלכות. אנחנו הקטנים אומרים שיש גם אחריות על איך שזה נראה, הנראות של ההתנהגות. עד כאן בענין הזה.

ועוד כמה מלים בענין המקושש, כאילו לא הספיק לנו המרגלים בפרשה...? אחר כך יש את הסיפור של המקושש: הענין של המקושש דומה לענין של המרגלים, באיזה נושא? – בהורדת הרף. המרגלים, שחשבו אולי שהם שומרים על הרף הגבוה של עבודת ה' במדבר, הורידו את הרף, הפילו את עם ישראל, לא העלו את הרף. המקושש, שאף אחד לא חילל שבת לפניו, הוריד את הרף. הוא הראשון שחילל שבת. אז יש חכמים בפנימיות שאומרים שהוא עשה לשם שמים, עבירה לַשָּׁמַיִם, כדי שיוודע מה העונש החמור, "מִמְחֻלְלֶיהָ מוֹת יוֹמָת", וזה ירתיע את הדורות הבאים

כשיראו כמה חמור חילול שבת. התוצאות מראות הפוך – שזה לא הרתיע אף אחד, או שלטווח ארוך זה לא מרתיע. אנשים יודעים שכתוב "מחללה מות יומת" והם לא בהכרח שומרים שבת. וגם בין השומרים שבת יכולים חלילה לעשות טעויות ולא לשמור כראוי את השבת.

אז להזהר בכל תחום לא להוריד את הרף – כי מי שמזכה את הרבים "זכות הרבים תלוי בו", וחלילה "כל המחטיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה". והוא הראשון שחילל שבת. יש בזה עזות. יש בזה הורדת הרף בצורה מזעזעת. חמור מאד מאד. חמור מאד מאד.

אם למשל באיזו שהיא קהילה באיזה שהוא מקום יש גדרות של צניעות, או מתכנסים ביחד בשביל לקבוע לעשות איזה חסד, או לא משנה מה, או איזה שיעור תורה, משהו לחזק בעבודת ה', ויש מישהו שצוחק, מזלזל, מפריע לרב בזמן שהוא מדבר, דברים שקורים – אז הוא מוריד את הרף. כל הירידה הזו, כל מי שיושפע לרעה מזה – זה עליו. הוא גרם לזה.

זאת אומרת שהעונש שקיבל המקושש הוא גם על העבירה עצמה, על מה שעשה – אבל גם זה היה בפרהסיא וזה גם משפיע על הסביבה. יש כאלה שמסתכלים על העונש ומזדעזעים, וישמרו שבת בגלל הפחד. ויש כאלה שיגיזו 'אה, הנה. טוב, נו, אז הוא חילל שבת...'

יש אנשים ששמרו שבת והתחילו לחלל שבת מאיזו נפילה, והם אומרים שבפעם הראשונה הם חשו מאד מאד את הפחד, אבל בהמשך לא. כן, כתוב במפורש: אם אדם עושה עבירה, שונה בה – "נעשית לו כקֹהֵת".

אז בכל תחום – בשמירת הלשון, בשמירת המצוות, בלימוד התורה, בהתנהגות בין אדם לחברו – צריך כל הזמן לשאוף להעלות את הרף, לא להוריד אותו חס וחלילה. זה גרם לחורבן ירושלים, שפסקו להוכיח זה את זה. פסקו להוכיח זה את זה – זה הוריד את הרף, כי אם אין תוכחה, הרף יורד, הרף יורד, המצב מידרדר.

לא להקל בזה ראש. נכון שאם יש מסית ומדיח שהולך ומסית מישהו לעבוד עבודה זרה, משכנע אותו, והאדם משתכנע – אז למסית ומדיח כמובן מגיע עונש, אבל גם האדם שהשתכנע מגיע לו עונש, הוא לא פטור. לא יכולים להגיד 'הוא השפיע עלי', 'הוא עשה עלי קסם', הוא שטף לי את המח'. אין דבר כזה. אדוני, אתה שמעת לו – אתה נושא באחריות.

כל אחד יש לו אחריות אישית על מעשיו. אף אחד לא פטור, חוץ משוטים, שפטורים לפי ההלכה. אדם רגיל לא פטור, אם יש לו דעת והוא יודע להבחין במציאות, ויש בזה בדיקות שעושים, כן.

אז אלו הנקודות. הרבה חומר למחשבה – ולהפנמה, כי העיקר בכל מה שלומדים בתורה שזה על מנת להתחזק, על מנת לקיים, לא רק על מנת להנות או להגות. מי שלומד תורה ונהיה כזה 'הוגה בתורה' אבל לא מקיים אותה – אז הוא בחוץ, זה לימוד חיצוני, כמה שיהיה חכם זה חיצוני לגמרי, ובסוף הוא גם טועה בדברים הכי פשוטים, טועה בהבנה שלהם ומערבב את זה עם דברים לא מצד הקדושה. ה' יעזור שכולנו נתחזק לעבודתו יתברך לשם שמים, ונלמד מכל הפרשות שבתורה איך לעבוד את ה' באמת.

לחיים! לחיים! לחיים! להתחזק בעבודתו יתברך!

שבת שלום ומבורכת לכל בית ישראל.

מתוך נפשי – בְּמָקוֹם

מאת כ"ק האדמו"ר רבי פינחס דניאל הכהן רחלין שליט"א

י"ז סיון תשפ"ד

לעילוי נשמות הנופלים · לרפואת הפצועים · להחזרת החטופים · לשמירה על החיילים.

במקום מחלוקת – בדיקה עצמית	במקום חרדה – תפילה
במקום עקשנות – זרימה	במקום דאגה – עשיה
במקום זרימה – כובד ראש	במקום פחד – זהירות
במקום הגזמה – מתינות	במקום אלתור – הכנה
במקום אשליה – מציאות	במקום בלבול – בירור
במקום יאוש – התארגנות	במקום חולשה – שפע
במקום חוסר אונים – תושיה	במקום רחמים עצמיים – שמחה
במקום צמצום – הרחבה	במקום זלזול – הערכה
במקום קטנות – גדלות	במקום קלות דעת – התעמקות
במקום גדלות – ענוה	במקום טשטוש – בהירות
במקום הכחשה – תיקון	במקום כפירה – אמונה
במקום חושך – אור	במקום ניתוק – תיקון
במקום שטחיות – עומק	במקום חורבן – בניה
במקום עצלות – עשיה	במקום התרשלות – הקפדה
במקום קמצנות – נתינה	במקום כעס – שלוה
במקום יסורי מצפון – וידוי ותיקון	במקום עצב – בדיקה
במקום בורות – למידה	במקום כאב – השלמה
במקום דכאון – יצירה	במקום גאווה – ענוה
במקום מחסור – תפילה והשתדלות	במקום בדידות – שיתוף
במקום קטרוג – צדקה	במקום התלבטות – החלטה
במקום דינים – רחמים	במקום עייפות – התנהלות
במקום ריחוק – קרבה	במקום פזיזות – ישוב הדעת
במקום דאגה – נגינה!	במקום 'אני' – 'אין'!
במקום תהו – תיקון	במקום טעות – למידה
במקום התמרמרות – הבנה	במקום קנאה – אמונה
במקום הסתר – גילוי	במקום תאוה – אהבת ה' ית'

השתדל תמיד לשנות ולשפר, להתעמק, להתפלל ולפעול.

הכל למען שמו באהבה! לחיים! לחיים! לחיים!

להתחדד בעבודתו ית'!

לחיים! לחיים! לחיים! לצפות לישועתו!